

VAŽNOST DIGITALNIH MEDIJA U OBRAZOVNOM PROCESU OSOBA S DISLEKSIJOM

Ivica Šola – Sara Kadić

Akademija za umjetnost i kulturu
Odsjek za kulturu, medije i menadžment
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
ivica.sola68@gmail.com
sara.kadic26@gmail.com

UDK 376:616.89-008.434.5
<https://doi.org/10.34075/cs.60.1.8>
Prethodno priopćenje
Rad zaprimljen 2/2024.

Sažetak

Rad se bavi pitanjem razumijevanja disleksije kao izazova i dara, a ne tek problema. Uz objašnjenje pojma opisana su i obilježja disleksije te odnos s drugim teškoćama. Uz obrazovanje, kao iznimno važan čimbenik u prepoznavanju i djelovanju, rad stavlja naglasak na utjecaj digitalnih medija. Istraživanje je oblikovano u online upitnik (kvantitativna metoda) pod nazivom Problem disleksije u svijetu digitalnih medija. Odgovorilo je 165 ispitanika.

Rezultati istraživanja potvrđuju da je disleksija dobro poznat pojam. Također, s obzirom na to da danas postoje stručne udruge, dostupni edukativni materijali te projekti i alati za lakše čitanje, ispitanici smatraju da digitalni mediji uspješno pomažu djeci i odraslima s disleksijom. Analiza istraživanja naglašava potrebu korištenja multimedije u poučavanju te dodatne edukacije nastavnog osoblja u školama.

Ključne riječi: disleksija, digitalni mediji, obrazovanje, udruge, dar

UVOD

Pastoralni naputak *Communio et progressio*, proizašao iz duha Drugoga vatikanskog sabora, baveći se sredstvima društvenog priopćavanja, već svojim uvodnim riječima medije kvalificira kao „darove Božje“ za cjelovitu izgradnju čovjeka u perspektivi odgovornosti. Ovaj dokument posebno ističe važnost medija za poboljšanje života ljudi,¹ kvalitete njihova života, što se, premda se izrijeком ne

¹ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOG PRIOPĆAVANJA: *Communio et progressio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972, br 7.

spominje, jamačno odnosi i na osobe s različitim poteškoćama, što je i tema ovoga rada.

U prvom, teorijskom, dijelu upoznajemo se s disleksijom, njezinim osnovnim obilježjima i opisom teškoća koje sa sobom nosi, misleći na odgojno-obrazovni proces. Također, disleksija se ne promatra samo kao problem, promatra se i u drugačijem svjetlu - kao dar. Danas se, srećom, sve više progovara o problemu disleksije, što podrazumijeva upute i kampanje za lakše čitanje. U drugom dijelu disleksiju kontekstuliziramo stavljajući je u svijet digitalnih medija, navodeći primjere dobre prakse kroz prizmu raznih udruga i institucija, domaćih i međunarodnih koje su u svoje bavljenje uključile blagodati digitalnog doba i mreže

Ovaj teorijski dio uvod je u ključni dio ovog rada, istraživanje i analizu, čiji je cilj bio istražiti opće znanje o disleksiji i razini svijesti kod ispitanika te posebno svijesti o koristi i važnosti digitalnih medija u pomoći osobama s disleksijom. U zaključku donosimo rezultate verifikacije/falsifikacije četiri radne hipoteze postavljene u istraživačkim propozicijama, iz kojih je razvidna visoka svijest o važnosti digitalnih medija u obrađivanoj problematici.

1. POJAM DISLEKSIJE OPĆENITO. PROBLEM, ALI I DAR

Prema Galić-Jušić disleksija je nastala od grčke riječi „dys“ (slab, loš, neprimjeren) i riječi „lexsis“ (jezik, riječ). Disleksija je jezični poremećaj koji se očituje prvenstveno u teškoćama u čitanju i učenju, a potom i u teškoćama pisanja. Disleksija se često naziva razvojnom (engleski: *developing dyslexia*), a neki autori, poput britanskog neurologa Critchleya (1978. godine), za razvojnu disleksiju kažu: “To je poremećaj u učenju, koji započinje s teškoćama pri učenju i čitanju, a poslije lošim pravopisom i odsutnošću lakog baratanja pisanim jezikom, za razliku od govornog jezika. Kognitivne je naravi i često genetski uvjetovana. Nije uzrokovana intelektualnim nedostacima, manjkavim socio-kulturnim prilikama, načinom poučavanja niti ikakvim poznatim neurološkim oštećenjem. Najvjerojatnije je specifični poremećaj u sazrijevanju, koji dijelom iščezava kako dijete postaje starije. Moguće ga je znatno smanjiti pravodobnom i ciljanom pomoći.”²

Disleksija u užem smislu jest dakle teškoća čitanja, bilo da se radi o dužim riječima ili nepoznatim riječima, kod svakoga je indi-

² Ines Galić-Jušić, *Djeca s teškoćama u učenju: rad na spoznajnom razvoju, vještinama učenja, emocijama i motivaciji*, Ostvarenje, Lekenik, 2004, 2.

vidualno. Disleksija u širem smislu jest problem čitanja (disleksija), pisanja (disgrafija), učenja matematike/aritmetike (diskalkulija), teškoće koje su kod svakog pojedinca zastupljene na drugačiji način i drugačijim intenzitetom.

Osim što disleksija može postojati samostalno, ona zna biti i kombinirana s još nekim stanjima kao što su poremećaj pažnje, ADHD (deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj), neke vrste dječjih epilepsija itd. Može biti povezana s tzv. PJT-om (posebne jezične teškoće). Nakon što školski logoped ustanovi da je kod djeteta riječ o disleksiji, liječnik pedijatar može zatražiti od roditelja da se napravi dodatna medicinska pretraga, najčešće EEG (elektroencefalografija), kojom se utvrđuje stanje električne aktivnosti mozga. Ova pretraga uglavnom može potvrditi postojanje specifičnih promjena u toj aktivnosti, ako je riječ o spomenutim stanjima. Dijete s disleksijom koje nema takvih dodatnih smetnji najčešće nema promijenjen EEG.³

Disleksiju se može promatrati samo kao problem. No disleksija je zapravo prirodna sposobnost, talent, nešto što poboljšava pojedinca. U tom smislu, prema Davisu i Braunu, ona je i dar. Kada to tvrdimo, mislimo na neke od mentalnih funkcija koje imaju svi disleksičari:

1. Mogu iskoristiti sposobnost mozga da mijenja i stvara percepcije
2. Veoma su svjesni okruženja
3. Radoznaliji su od prosjeka
4. Uglavnom razmišljaju u slikama, a ne u riječima
5. Veoma su intuitivni i oštroumni
6. Razmišljaju i opažaju višedimenzionalno (koristeći sve osjete)
7. Misao mogu doživjeti kao stvarnost
8. Imaju živahnu maštu.

Ako ne potisnu ove svoje sposobnosti ili ako ih ne zatomi obrazovni proces ili okolina, rezultirat će s dva obilježja: inteligencijom većom od uobičajene i iznimnim kreativnim sposobnostima. Iz njih se razvija istinski dar disleksije, a to je dar ovladavanja koji se razvija u raznolikim smjerovima i područjima.⁴

³ Ines Galić-Jušić, *Djeca s teškoćama u učenju: rad na spoznajnom razvoju, vještinama učenja, emocijama i motivaciji*, 43.

⁴ Ronald Davis, Eldon Braun: *Dar disleksije: zašto neki od najpametnijih ljudi ne znaju čitati i kako mogu naučiti*, Alinea, Zagreb, 2001, 21.

Dar disleksije pak različit je kod svake osobe, mora rasti, mora ga stvoriti sama osoba s disleksijom. Često se ne razvije u potpunosti sve dok osoba s disleksijom nije nekoliko godina izvan škole. Krajnji dar disleksije je dar ovladavanja. Osoba s disleksijom će biti sposobna ovladati mnogim vještinama brže nego obični ljudi. Dar ovladavanja je akumulacija raznih značajki pojedinčevih osnovnih sposobnosti koji započinje neverbalnim mišljenjem. Primarni je proces mišljenja disleksičara neverbalni način razmišljanja u slikama, koji se odvija brzinom čak od 32 slike u sekundi.⁵ Zato je nužno da se u odgojno-obrazovnom procesu razumije disleksija ne samo kao problem već i potencijal koji treba razvijati, pri čemu svijet digitalnih medija može biti veoma koristan alat.

2. SVIJET DIGITALNIH MEDIJA I DISLEKSIJA.⁶ NEKI DOBRI PRIMJERI

Digitalni mediji u obrazovanju nalaze različite primjene: od nastavnih programa za učenje i vježbe, od baza podataka i alata preko igara za učenje, pokusa i simulacija do kompleksnih komunikacijskih i kooperacijskih okruženja. Važnost digitalnih medija nije ograničena na školsko podučavanje i učenje, nego igra izuzetnu ulogu i u ranom obrazovanju djece, radu s mladima, profesionalnom obrazovanju i u obrazovanju ili usavršavanju odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.⁷ U tom kontekstu, kada govorimo o mladima, mi govorimo i o digitalnim domorodcima kojima su digitalni mediji prirodno okruženje: "Globalno informacijsko društvo i dramatične promjene u komunikaciji i načinu pristupanja i korištenja informacija, izazvane pojavom novih tehnologija, utječu na svakodnevni osobni i društveni život, na obrazovanje, učenje i radno okruženje. Posebice se to odražava na današnju djecu i mlade, one koji su rođeni u vrijeme novih tehnologija i imaju iskustva drukči-

⁵ Isto, 97

⁶ Ovdje želimo napomenuti da istraživanja kojima se bavi ovaj rad u Hrvatskoj gotovo da i ne postoje. Najrelevantnije smo citirali u radu, članke, knjige i zbornike. Zato za pregled dosadašnjih istraživanja u svijetu po ovom pitanju upućujemo na stranicu :<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0360131504001393> (pristupljeno 11. 4. 2024.), posebno na specijalizirani časopis *Computers&Education*. Članci i istraživanja dostupni su u integralnom obliku.

⁷ Mila Nadrljanski., Đorđe Nadrljanski, Mirko Bilić: Digitalni mediji u obrazovanju, u: Sanja Seljan, Hrvoje Stančić (ur.), *"The Future of Information Sciences (INFuture2007): Digital Information and Heritage"*, Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2007., 527-537.

ja od onih koje su prethodne generacije stjecale u svom djetinjstvu. Stoga se oni nazivaju digitalnim domorocima, a kao posebnu generaciju obilježava ih još niz naziva kojima se sugerira da žive u doba umreženosti i dominacije interneta i *Google*-a, kao što su net-generacija, *Google* generacija, generacija-G itd.”⁸

Slijedom toga, digitalno doba pruža mnoge mogućnosti i pogodnosti osobama s disleksijom. Informacije su dostupnije nego prije, a roditelji i učitelji mogu se informirati i educirati putem različitih seminara, plakata i mrežnih stranica. Tako već postoje primjeri dobre prakse raznih udruga.

Hrvatska udruga za disleksiju⁹ na svojoj mrežnoj stranici pruža mogućnost upoznavanja s teškoćom čitanja, savjete za prepoznavanje i djelovanje, navodi prava učenika s disleksijom, dostupnu literaturu, popis logopeda po županijama i događanja. Također, nudi i stručnu pomoć te projekte i aktivnosti. Na stranici se mogu pronaći vrlo korisne informacije o uputama za pisanje teksta prilagođenog osobama koje imaju teškoće s čitanjem, a odnose se na bilo koji pisani tekst u knjigama, publikacijama, lekcima, oglasnim pločama, mrežnim stranicama itd. Ondje se nalazi i rječnik termina te poveznice na korisne mrežne stranice.

Jednako je tako Hrvatsko knjižničarsko društvo (Komisija za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama) organizator Nacionalne kampanje za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom “I ja želim čitati”¹⁰.

Ciljevi Kampanje su informirati i educirati javnost i učiniti je osjetljivom za problematiku osoba s teškoćama čitanja i disleksijom. Kampanjom se želi okupiti sve zainteresirane u rješavanju ovog problema (knjižnice, škole, fakulteti, razne udruge, institucije, nakladnici, državni i gradski uredi), da bi zajednički s organizatorom, suorganizatorima i partnerima u Kampanji postigli prethodno spomenute ciljeve Kampanje. Jedan od ciljeva Nacionalne kampanje za osobe s teškoćama čitanja „I ja želim čitati!“ je proširiti mrežu knjižnica koje provode programe za osobe s teškoćama čitanja. Kampanja je dobar primjer važnosti i utjecaja digitalnih medija u osvješćavanju problema i davanju mogućih rješenja.

Na mrežnoj stranici Kampanje nalazi se i bibliografija tiskane građe lagane za čitanje objavljene u Hrvatskoj. Zahvaljujući

⁸ Ivanka Stričević, Digitalni domoroci i digitalni imigranti, *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta*, 12 (2010) 1/2, str. 83.

⁹ <http://hud.hr/> (pristup 20. 2. 2024.).

¹⁰ I ja želim čitati: <http://ijazelimcitati.org/o-nama/> (pristup: 2. 8. 2023.).

toj građi, djeci s disleksijom olakšano je čitanje i razumijevanje pročitanog, ponajprije lektirnih djela.

U skladu s raširenošću i sveprisutnim digitalnim medijima, postoje Instagram i Facebook profil Udruge disleksičara “Norda Disleksija”. Na pristupačan i vizualno privlačan način svi zainteresirani mogu pratiti blog, vidjeti vijesti i događanja, postavljati pitanja i sl. Udruga disleksičara osnovana je u srpnju 2021. godine zbog ideje Anje Norde, osnivačice i predsjednice Udruge, da zastupa, djeluje i širi svijest i znanje o disleksiji na području RH, ali i izvan nje. Ta je ideja postala odluka kad je sudjelovanjem na projektu UPSHIFT nastala knjiga o disleksiji Čitanje treba biti dostupno svima kojom su široj javnosti predstavljeni novi pogledi na disleksiju i nova znanja o njoj¹¹.

Europska pak udruga za disleksiju (EDA) nevladina je krovna organizacija za nacionalne i regionalne udruge osoba s disleksijom i drugim specifičnim razlikama u učenju, roditelja djece, stručnjaka i istraživača. Osnovali su je i pravno osnovali prema belgijskom zakonu 1987. u Bruxellesu kao međunarodnu neprofitnu udruhu predstavnici deset nacionalnih udruga za disleksiju. To je platforma i glas ljudi s disleksijom i takozvanim “specifičnim poteškoćama u učenju” u Europi. Glavni ciljevi EDA-e su informirati ljude, političare, kreatore politike, sindikate i trgovačke sindikate te skupine koje vrše pritisak u Europi o potrebi pružanja potpore osobama s disleksijom ili DYS-om na pozitivan način, da bi se izbjegle negativne posljedice uzrokovane neprikladnim obrazovanjem, nisko samopoštovanje i nedovoljna postignuća, koja mogu dovesti i do socijalne isključenosti¹².

Svakako treba spomenuti International Dyslexia Association (IDA) čija je misija stvoriti budućnost za sve pojedince koji se bore s disleksijom i drugim povezanim razlikama u čitanju, da bi mogli imati bogatije, snažnije živote i pristup alatima i resursima koji su im potrebni.¹³

Svim spomenutim udrugama i stranicama jedno je zajedničko: Disleksičarima u svladavanju čitanja svakako pomaže multi-medija. Osnovni elementi su tekst, zvuk, slika, video i animacija. Zahvaljujući digitalizaciji, postoje programi koji omogućuju slušanje i obradu zvučnog zapisa. Slike se koriste za vizualizaciju odre-

¹¹ Norda Disleksija: <http://norda-disleksija.hr/> (pristup: 30. 8. 2023.).

¹² European Dyslexia Association: <https://eda-info.eu/about-the-eda/history/> (pristup: 1. 9. 2023.).

¹³ International Dyslexia Association: <https://dyslexiaida.org/mission-statement/> (pristup: 1. 9. 2023.).

đenih informacija. Uz pomoć video editora nastaju korisni video sadržaji. Animacija također na zanimljiv način može olakšati svladavanje određenih sadržaja. Između ostalog, prednost tehnologije jest mogućnost i povećavanja teksta za vrijeme čitanja na mobitelu, tabletu ili osobnom računalu.

Tim logopeda, dizajnera, tipografa i IT-stručnjaka i inovatora osmislila je *Omoguru* kao pomoć pri čitanju. Njihova misija je stvaranje konkretnih i korisnih izuma za čitanje koji olakšavaju život i bude u onima koji ih koriste strast za čitanjem. Alati koje nude, omogućuju lakše čitanje pa tako postoji aplikacija *Lexie* za ugodno čitanje i učenje. *Lexie*, doduše, može i čitati čitatelju/korisniku. *W3Lexie* je *plugin* za jednostavnije pregledavanje *weba* i ugodnije čitanje. *ReadAble* je ključni dodatak za digitalnu pristupačnost. Uz minimalnu prilagodbu pri implementaciji *ReadAble* pruža izvrsno korisničko iskustvo i zadovoljava zakonske uvjete digitalne pristupačnosti. *OmoType* je sustav za čitak i pitak tekst. Čitanje je brže, uz manje pogrešaka.¹⁴ U *Chromeovoj* mrežnoj trgovini pak postoji *Omoguru* proširenje, koje je prilagođeno disleksičarima i pruža čišći tekst, koji je razumljiviji svakom korisniku.

Može se zaključiti da je digitalna tehnologija itekako pronašla rješenja, kako je vidljivo na citiranim stranicama spomenutih udruga, koje su pristupačne i korisne za osobe s disleksijom.

3. ANALIZA PROBLEMA DISLEKSIJE - ISTRAŽIVANJE

Cilj i problem istraživanja

Javnost često krivo percipira teškoće/poremećaje učenja i disleksične osobe doživljava kao nesamostalne i manje sposobne zbog manjka informiranosti, na što upozoravaju specijalizirane udruge¹⁵, ističući kako su osobe poput Einsteina, Steva Jobsa, Da Vinci-ja, Picassa... bile disleksičari. Neke manje razvijene države nemaju dovoljno sredstava koja su potreba za ulaganje u obrazovanje, pogotovo za djecu s teškoćama u razvoju. U takvom slučaju pozornost nije dovoljno usmjerena na važnost pomoći u obrazovanju, što utječe na daljni razvoj učenika kojima je to potrebno.

Zato je cilj ovog istraživanja, oblikovanog putem upitnika, uvid u opće znanje i razinu svijesti o problemu disleksije, savjeti kako pomoći disleksičnim osobama i njihova iskustva. Nastojat će se

¹⁴ Omoguru: <https://www.omoguru.com/hr/> (pristup: 1. 9. 2023.).

¹⁵ <https://www.regionalexpress.hr/site/more/danas-se-obiljezhava-meunarodni-dan-disleksije> (pristupljeno 19. 2. 2024.).

dobiti i podatke o tome kako spol, dob i obrazovanje utječu na opću svjesnost o disleksiji, kako bi se prikazali mogući čimbenici koji utječu na ovakva znanja i stavove. Problem istraživanja podrazumijeva važnost podizanja razine svijesti o postojanju disleksije kod pojedinaca te osiguravanju kvalitetne pomoći prilagođene svakoj dobi. Za postizanje ovog cilja korištena je anketa *Google Forms*, oblikovana prema cilju i problemu istraživanja.

Hipoteze istraživanja

Osnova za kreiranje ankete su četiri hipoteze kojima je primjenom metode kvantitativnog istraživanja testirana valjanost.

- H1: Disleksija je dobro znani pojam kod ispitanika
- H2: Većina ispitanika smatra da digitalni mediji mogu uspješno pomoći osobama s disleksijom.
- H3: Korištenje digitalnih medija u nastavi pomaže djeci s disleksijom.
- H4: Nastavnici u školama nemaju dovoljno znanja kako pristupiti problemu i otkrivanju disleksije.

Metodologija istraživanja

Pri istraživanju korištena je kvantitativna metoda, odnosno metoda koja se fokusira na način na koji pojedinci gledaju i shvaćaju postavljene hipoteze te oblikuju odgovore prema svojim iskustvima.

Uzorak

Za potrebe ovog istraživanja, da bi se provjerile postavljene hipoteze, izrađena je *online* anketa u alatu *Google Forms*. *Online* anketa korištena je iz razloga što su potrebni ispitanici raznih pogleda, statusa i godina, kako bi se dobilo što raznolikije znanje i mišljenje o području disleksije. Anketa je podijeljena preko društvenih mreža, studentima i dvjema osnovnim školama. Anketa je ciljano upućena a) odgojno-obrazovnim ustanovama i njihovim djelatnicima budući da je suočavanje s disleksijom u procesu učenja dio njihove profesije i poziva pa su relevantan izvor i b) studentima Odsjeka za kulturu, medije i menadžment Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku koji se bave izučavanjem medija. Ukupan broj ispitanika koji su odgovorili na anketu je 165. Budući da se radi o prigodnom uzorku, rezultate treba smatrati preliminarnima.

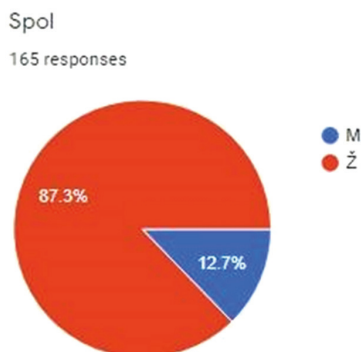
Obrada podataka

Obradom podataka ustanovljen je stupanj poznavanja termina disleksija, kao i iskustva u pomaganju osobama s disleksijom, savjet

za osobe s disleksijom i onima koji im pomažu te utjecaj digitalnih medija na sam problem disleksije.

Rezultati istraživanja

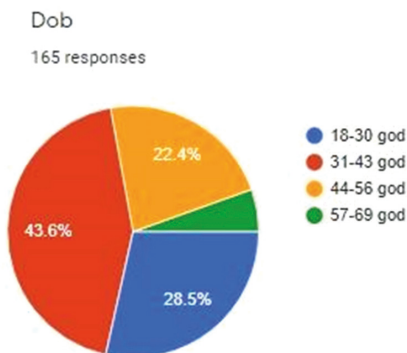
Grafikon 1: Spol ispitanika

Izvor: autori

Znatno više je odgovora ženske populacije, čak 87,3 %, dok je 12,7 % odgovora muške populacije, što nam daje uvid u to da se žene u ovom slučaju više bave ovim područjem.

Grafikon 2: Dob ispitanika

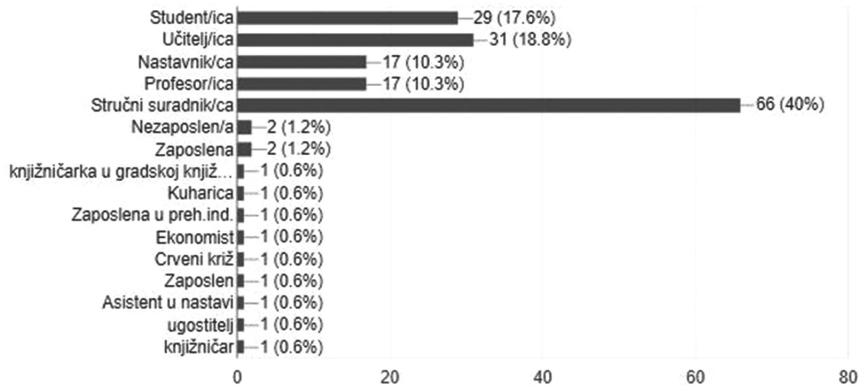
Izvor: autori

Najviše je odgovorilo osoba u dobi od 31 do 43 godine, čak 43,6 %, dok je najmanje odgovorilo osoba u dobi od 57 do 69 godina, 5,5 %. Kada gledamo po dobi, logično je da su najviše odgovarali ljudi u 30-ima, jer se oni vrlo vjerojatno češće susreću s pojmom disleksije i pružanjem pomoći u odnosu na ostale.

Grafikon 3: Zanimanje

Zanimanje

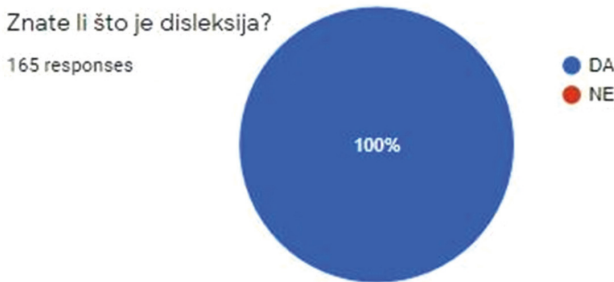
165 responses

Izvor: autori

Čak 40 % osoba koje su dale odgovore na postavljeno pitanje su stručni suradnici, što nam ukazuje ne to da su odgovori provjereni i stručni ljudi te da im možemo dati visok stupanj vjerodostojnosti. 18,8 % odgovorili su učitelji, 17,6 % studenti, 10,3 % profesori i nastavnici te ostali. I u ovom slučaju, kao i kod stručnih suradnika, zbog kvalitete rezultata istraživanja, vidimo da su na upit odgovarali učitelji, nastavnici i profesori, dakle, akteri odgojno-obrazovnom procesa.

Grafikon 4: Znete li što je disleksija?

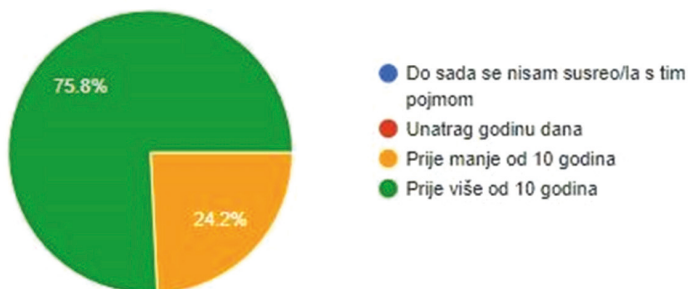
Izvor: autori

Svi odgovaraju potvrdno, što logično proizlazi iz strukture zanimanja zaposlenika koji su odgovorili. To nam ujedno potvrđuje hipotezu da je disleksija dobro znani pojam.

Grafikon 5: Kada ste se prvi put susreli s tim pojmom?

Kada ste se prvi put susreli s tim pojmom?

165 responses

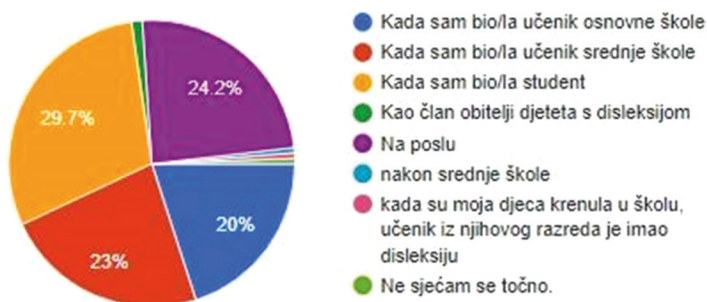
Izvor: autori

75,8 % ispitanika odgovorilo je da se prije više od 10 godina susrelo s pojmom disleksija, 24,2 % da se prije manje od 10 godina susrelo s pojmom disleksija. Dakle, većina ispitanika ima doista dugogodišnje iskustvo u području disleksije.

Grafikon 6: U kojoj ste se prilici prvi put susreli s tim pojmom?

U kojoj ste se prilici prvi put susreli s tim pojmom?

165 responses

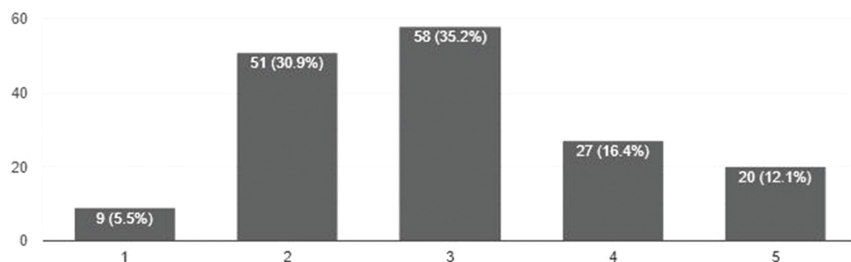
Izvor: autori

Na ovo je pitanje 29,7 % ispitanika odgovorilo da se prvi puta susrelo s pojmom disleksije kao student, 24,2 % se susrelo s pojmom disleksije na poslu, 23 % kad su bili učenici srednje škole, a 20 % kao učenici osnovne škole.

Grafikon 7: Susrećete li se često s disleksijom u okolini?

Susrećete li se često s disleksijom u okolini?

165 responses

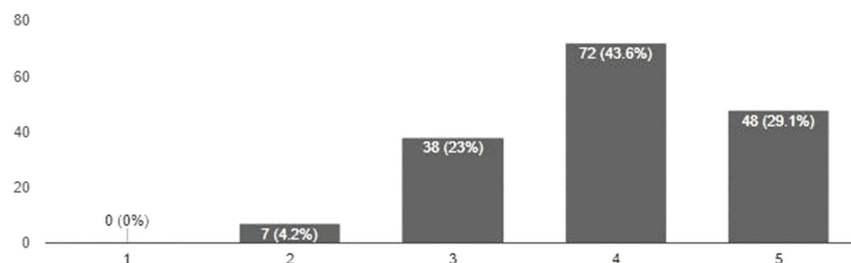
Izvor: autori

Prema Likertovoj skali, uzimajući u obzir da je pod brojem 1 potpuno neslaganje, a pod brojem 5 potpuno slaganje, najviše ispitanika, čak 35,2 % odgovorilo je brojem 3, što bi značilo da se tu i tamo susreću s disleksijom u svojoj okolini. Najmanje ispitanika, njih 5,5 % odgovorilo je brojem 1, što znači da se uopće ne susreću s disleksijom.

Grafikon 8: Koliko ste dobro upoznati s terminom disleksija?

Koliko ste dobro upoznati s terminom disleksija?

165 responses

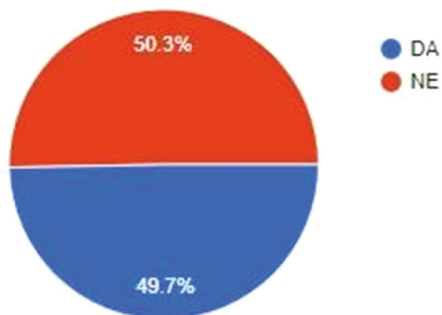
Izvor: autori

Također, prema Likertovoj skali, u ovim odgovorima možemo vidjeti da je 43,6 % ispitanika odgovorilo brojem 4, što znači da su vrlo dobro upoznati s terminom disleksije. Najmanje ispitanika, njih 4,2%, odgovorilo je brojem 2, što znači da su slabo upoznati s terminom disleksija.

Grafikon 9: Možete li lako prepoznati disleksičnu osobu?

Možete li lako prepoznati disleksičnu osobu?

165 responses

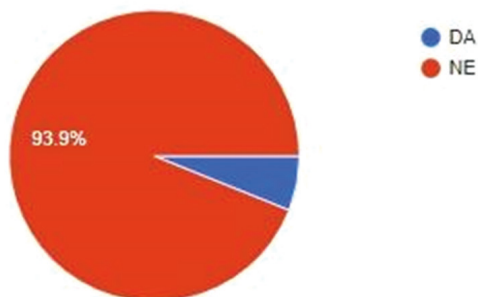
Izvor: autori

U ovom pitanju vidimo da je pola ispitanika odgovorilo potvrdno, a druga polovica negativno. Pretpostavka je da ljudima, ako se ne bave tim područjem, nije lako prepoznati disleksičara.

Grafikon 10: Imate li Vi problem poput disleksije, disgrafije ili diskalkulije?

Imate li Vi problem poput disleksije, disgrafije ili diskalkulije?

165 responses

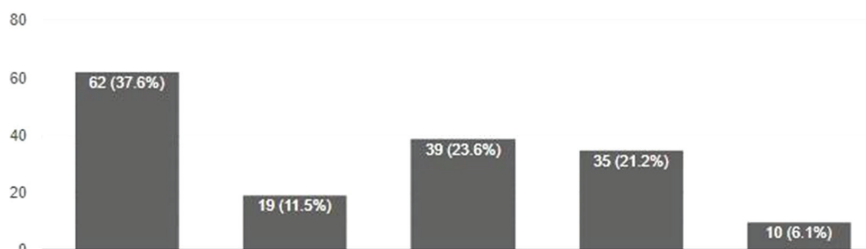
Izvor: autor

6 % ispitanika odgovorilo je potvrdno, dakle, govore iz vlastita iskustva.

Grafikon 11: Jeste li pomagali ili podučavali osobe s disleksijom?

Jeste li pomagali ili podučavali osobe s disleksijom?

165 responses

Izvor: autor

Prema Likertovoj skali najviše ispitanika, njih 37,6 %, odgovorilo je brojem 1, što ukazuje na to da nikad nisu pomagali disleksičnim osobama. Najmanje ispitanika, njih 6,1 %, odgovorilo je brojem 5, što znači da imaju puno iskustva u pomaganju disleksičnim osobama.

Grafikon 12: Ako jeste, navedite neka od iskustava.

Ako jeste, navedite neka od iskustava.

93 responses

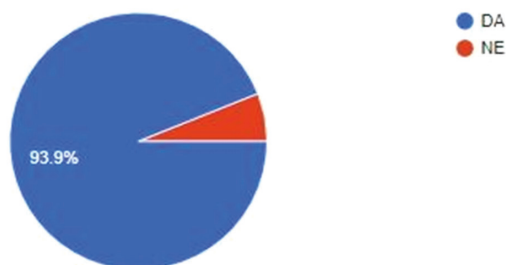
Izvor: autori

61,3 % ispitanika odgovorilo je da je imalo iskustva s podučavanjem osoba s disleksijom u školi, a 10,8 % ih je imalo iskustva s podučavanjem unutar svoje obitelji. Nekoliko zanimljivih odgovora glasi: radionice u lokalnoj zajednici, instrukcije iz matematike, na poslu u radu s predškolskim djetetom, instrukcije dislektičnom djetetu i sl.

Grafikon 13: Mislite li da digitalni mediji mogu pomoći djeci ili odraslim osobama s disleksijom?

Mislite li da digitalni mediji mogu pomoći djeci ili odraslim osobama s disleksijom ?

165 responses

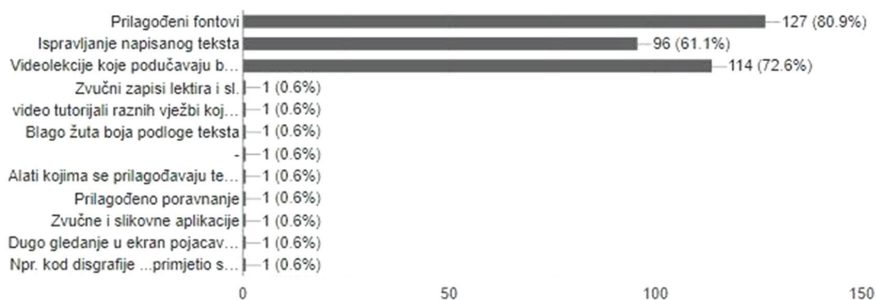
Izvor: autor

Većina ispitanika, njih 93,9 % misli potvrdno, što potvrđuje drugu hipotezu.

Grafikon 14: Ako mislite da mogu, obrazložite zašto.

Ako mislite da mogu, obrazložite zašto.

157 responses

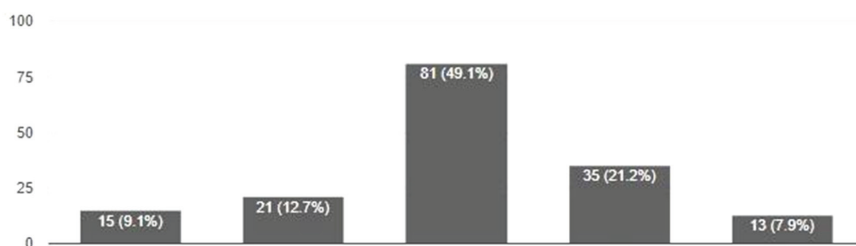
Izvor: autori

Čak 80,9 % ispitanika misli da prilagođeni fontovi mogu pomoći djeci i odraslim osobama s disleksijom. Također, većina tih ispitanika smatra da pomažu i videolekcije koje podučavaju, a 61,1 % smatra da ispravljanje napisanog teksta može uvelike pomoći. Ovi odgovori potvrđuju hipotezu da ispitanici misle kako digitalni mediji pomažu.

Grafikon 15: Ako dijete još ne ide u školu i nije prepoznato da ima problem disleksije, a koristi se mobitelom od rane dobi, mislite li da mu snalaženje mobitelom može olakšati taj problem u budućnosti (u smislu može li mu se pomoći ako svakodnevno gleda u slova a ne piše)?

Ako dijete još ne ide u školu i nije prepoznato da ima problem disleksije, a koristi se mobitelom od male dobi, mislite li da mu snalaženje mobitelom može olakšati taj problem u budućnosti? (u smislu, može li mu pomoći ako na svakodnevnoj bazi gleda u slova)

165 responses

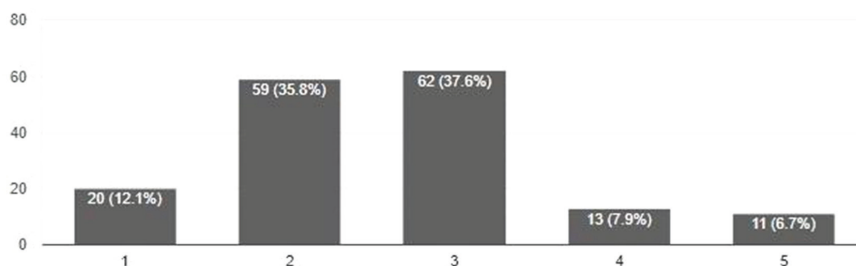
Izvor: autori

Ova Likertova skala pokazuje kako polovica ispitanika smatra da snalaženje mobitelom od rane dobi (u smislu ako svakodnevno gleda u slova a ne piše) niti pomaže niti ne pomaže djetetu kojem još nije dijagnosticirana disleksija. 21,2 % ispitanika smatra da doista može pomoći, 7,9 % smatra da u potpunosti može pomoći, dok 9,1 % smatra da će mu takav način odmoći.

Grafikon 16: Misлите li da nastavnici u školama imaju dovoljno znanja o disleksiji i o tome kako pomoći i pristupiti takvim učenicima?

Mislite li da profesori u školama ili tete u vrtićima imaju dovoljno znanja o samoj disleksiji i o tome kako pomoći i pristupiti takvim učenicima/djeci?

165 responses

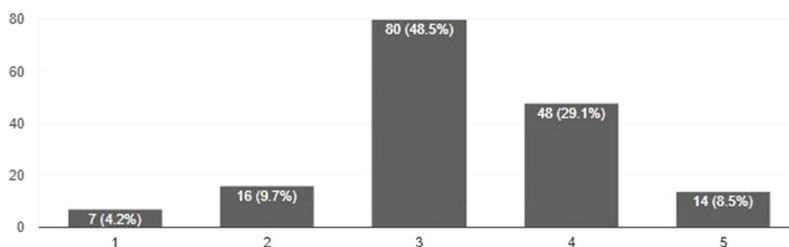
Izvor: autori

37,6 % ispitanika smatra da nastavnici u školama niti imaju niti nemaju dovoljno znanja o samoj disleksiji i o tome kako pomoći i pristupiti takvoj djeci. 35,8 % ih smatra da imaju vrlo malo znanja, 12,1 % da uopće nemaju znanja, 7,9 % da imaju znanja, a 6,7 % ispitanika misli da imaju puno znanja. S obzirom na to da odgovori više naginju k tome da profesori u školama ili nemaju dovoljno znanja o samoj disleksiji te kako pomoći i pristupiti takvim učenicima, prema mišljenju ispitanika četvta hipoteza se potvrđuje.

Grafikon 17: Smatrate li da učestalo korištenje digitalnih medija u nastavi pomaže djeci s disleksijom?

Smatrate li da učestalo korištenje digitalnih medija u nastavi pomaže djeci s disleksijom?

165 responses

Izvor: autori

Najviše ispitanika, njih 48,5 %, odgovorilo je da niti smatra niti ne smatra da korištenje digitalnih medija u nastavi pomaže djeci s disleksijom. Njih 29,1 % smatra da pomaže, a 8,5 % da u potpunosti pomaže djeci s disleksijom. S obzirom na to da odgovori više naginju k tome da korištenje digitalnih medija u nastavi pomaže djeci s disleksijom, možemo zaključiti da se time potvrđuje treća hipoteza.

ZAKLJUČAK

Nakon analize istraživanja mogu se izvući zaključci o mišljenjima ispitanika te potvrditi, odnosno negirati postavljene hipoteze o disleksiji i digitalnim medijima.

H1: Disleksija je dobro znani pojam.

Na pitanja poput "Znate li što je disleksija?" i "Koliko ste dobro upoznati s terminom disleksija?" ispitanici odgovaraju potvrdno i vrlo dobro su upoznati sa samim terminom. Time je u potpunosti potvrđena prva hipoteza - disleksija je dobro znani pojam svima, bavili se tim područjem ili ne. Također, odgovori koji potvrđuju da

se većina ispitanika susrela s tim pojmom prije više od 10 godina te da se manje-više često susreću s pojmom u svojoj okolini, da su se prvi put susreli s disleksijom kao učenici osnovne škole ili kao studenti sugeriraju da je disleksija česta tema, prepoznata u našem okruženju.

H2: Digitalni mediji mogu uspješno pomoći djeci i odraslim osobama s disleksijom.

Gotovo svi ispitanici slažu se s ovom hipotezom. Živimo u svijetu digitalnih medija i nemoguće je zaobići kontakt s digitalnim svijetom pa kad je već tako, onda to treba iskoristiti na najbolji mogući način. Zašto digitalni mediji ne bi pomagali osobama s disleksijom? Na taj način možemo prilagoditi fontove i veličinu slova u svrhu lakšeg čitanja i razumijevanja. Nije li to veliko olakšanje nekome s ovim problemom? Gledanje i povećavanje slova od malih nogu sigurno uvelike pomaže djetetu, čak i ako mu tek bude otkriven problem disleksije. Današnje se generacije u sve ranijoj dobi susreću s ekranima mobitela i tableta, stoga bi trebalo djelovati edukativno. Istodobno, slušanje i čitanje teksta, npr. gledajući video na mobitelu, pomaže u njegovu razumijevanju. Digitalni mediji također mogu imati veliko značenje u povećanju koncentracije. Naime, neki disleksičari ne mogu se koncentrirati na razumijevanje pročitano g teksta ako im u pozadini tiho ne svira glazba.

H3: Korištenje digitalnih medija u nastavi pomaže djeci s disleksijom.

Prema odgovorima ispitanika ova se hipoteza potvrđuje. Korištenje digitalnih medija u nastavi uvelike pomaže djeci s disleksijom, bilo da se radi o fontu slova ili slušanju teksta. Videolekcije, fotografije, edukativne prezentacije, igre s ilustriranim kartama i sl. uvelike mogu pomoći djeci s disleksijom.

H4: Profesori u školama i odgojiteljice u vrtićima nažalost nemaju dovoljno znanja kako pristupiti problemu i otkrivanju disleksije.

Prema mišljenju ispitanika četvrta se hipoteza potvrđuje. Iako je disleksija raširen pojam, puno je teže otkriti takav problem i pristupiti mu na pravilan način. Nije svaki problem disleksije očigledan. Ponekad je potreban dodatn angažman da bi se problem otkrio i prihvatio, posebice u slučajevima neiskustva i nedovoljne edukacije. Situacija u kojoj profesor i/ili stručni suradnik otkriju problem, ali ga roditelj/skrbnik odbija prihvatiti, dodatno otežava pravodobnu reakciju i pružanje odgovarajuće pomoći. Prema podacima iz 2020. godine u 880 osnovnih škola radi manje od 200 logopeda. Polovica svih zaposlenih logopeda radi u Zagrebu ili okolici. U čak 25 osnovnih škola, od ukupno 229 njih koje broje više od

500 učenika, nema stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila (logoped, socijalni pedagog i defektolog).¹⁶ Ključno je da odgojno-obrazovne ustanove u što većem postotku imaju zaposlene stručne suradnike logopede, jer samo njihovo znanje i iskustvo mogu pomoći djeci, njihovim roditeljima i profesorima.

Važno je istaknuti to da se ispitanici slažu tvrdnjom da digitalni mediji u nastavi, ali i općenito, mogu uvelike pomoći djeci s poteškoćama. Uz olakšavanje svladavanja nastavnog gradiva, pomoći će im i u integraciji unutar razrednih odjeljenja. U tom smislu uvodno spomenuti pastoralni napatuk *Communio et progressio* ističe, nipošto slučajno, ulogu medija u procesu obrazovanja,¹⁷ kao veoma važan čimbenik za razvoj cjelokupne zajednice, uključujući osobe s poteškoćama.

Valja napomenuti da je istraživanje provedeno na prigodnom uzorku, pa i rezultate treba shvatiti kao uvod u daljnja istraživanja koja su u Hrvatskoj o ovoj temi veoma oskudna ili nepostojeća.

THE IMPORTANCE OF DIGITAL MEDIA IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PEOPLE WITH DYSLEXIA

Summary

The paper addresses the issue of understanding dyslexia as a challenge and a gift, not just a problem. Along with an explanation of the term, the characteristics of dyslexia and its relationship with other difficulties are described. In addition to education, which is an extremely important factor in recognizing dyslexia and acting on it, the paper emphasizes the influence of digital media. The research was designed as an online questionnaire (quantitative method) with the title: The Problem of Dyslexia in the World of Digital Media. 165 respondents responded.

The results of the study confirm that dyslexia is a well-known term. Also, considering that there are professional associations today as well as educational materials, projects and tools availa-

¹⁶ Sindikat Preporod: <https://sindikar-preporod.hr/23831-2/> (pristup: 30. 8. 2022.).

¹⁷ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOG PRIOPĆAVANJA: *Communio et progressio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972, br. 48.

ble for easier reading, respondents believe that digital media successfully help children and adults with dyslexia. The study analysis highlights the need for the use of multimedia in teaching and additional training of teaching staff in schools.

Key words: dyslexia, digital media, education, associations, gift